

การวิเคราะห์พุทธจริยศาสตร์ในอักษโกสวตถุสสุตร*

An Analysis of Buddhist Ethic in Akkosavatthu Sutta

พระมหาวีรพล กตปุญโญ, สุวิน ทองปั้น, จรัส ลีกา¹ และประสิทธิ์ วงศ์ศรีเทพ²

Phramaha Weeraphon Katapunnho, Suwin Thongpan, Jaras Leeka and Prasit Wongsrithep

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น¹

นักวิชาการอิสระ²

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand

Independent Scholar, Thailand

Corresponding Author, E-mail: weeraphon.0551@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวคิดพุทธจริยศาสตร์ 2) ศึกษาพุทธจริยศาสตร์ในอักษโกสวตถุสสุตร 3) วิเคราะห์พุทธจริยศาสตร์ในอักษโกสวตถุสสุตร เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร เก็บข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิและเอกสารทุติยภูมิ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนาตามหลักอุปนัย

ผลการวิจัยพบว่า

1. แนวคิดพุทธจริยศาสตร์ เป็นหลักธรรมหรือหลักปฏิบัติตามจุดมุ่งหมายของพุทธปรัชญาสำหรับเกณฑ์มาตรฐานในการวัดความดีของมนุษย์ เป็นการกระทำที่ประกอบไปด้วยความไม่โลภ ความไม่โกรธ และความไม่หลง ส่วนเกณฑ์การวัดความชั่ว เป็นการกระทำที่ประกอบไปด้วยความโลภ ความโกรธ และความหลง
2. พุทธจริยศาสตร์ในอักษโกสวตถุสสุตร เป็นหลักธรรมหรือหลักปฏิบัติที่ปรากฏในอักษโกสวตถุสสุตร เกี่ยวกับการกระทำความดีเป็นไปเพื่อความเจริญ เกณฑ์การกระทำชั่วเป็นไปเพื่อความเสื่อม เกณฑ์การกระทำในระดับโลกียะเป็นไปเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข และ เกณฑ์การกระทำในระดับโลกุตระเป็นไปเพื่อให้หลุดพ้นจากกิเลส
3. การวิเคราะห์พุทธจริยศาสตร์ในอักษโกสวตถุสสุตร เป็นการพิจารณาไตรตรอง สังเคราะห์หลักธรรมที่ใช้ประพฤติปฏิบัติที่ปรากฏในอักษโกสวตถุสสุตร โดยการจัดลงในพุทธจริยศาสตร์ 3 ระดับ คือ 1) พุทธจริยศาสตร์ระดับต้น เป็นข้อปฏิบัติเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคม 2) พุทธจริยศาสตร์ระดับกลาง เป็นข้อ

*ได้รับบทความ: 19 เมษายน 2565; แก้ไขบทความ: 28 ตุลาคม 2565; ตอรับตีพิมพ์: 28 ธันวาคม 2565

Received: April 19, 2022; Revised: October 28, 2022; Accepted: December 28, 2022

ปฏิบัติเพื่อให้เกิดคุณธรรมในจิตใจ 3) พุทธจริยศาสตร์ระดับสูง เป็นข้อปฏิบัติเพื่อให้หลุดพ้นจากกิเลส

คำสำคัญ: พุทธจริยศาสตร์; อักโกสวัตตสูตร

Abstract

The objectives of this Research articles were: 1) to study the concepts of Buddhist ethics; 2) to study the Buddhist ethics in the Akkosavatthu Sutta; 3) to analyze the Buddhist ethics in the Akkosavatthu Sutta. This study employed documentary research in collecting the data from the primary and secondary documents. The obtained data were interpreted by the descriptive analysis based on an inductive method.

The result of this research as follows:

1. The concepts of Buddhist ethics include dhamma principles, teachings, or principles of practices with the aims of Buddhist philosophy as the benchmark for measuring the goodness of human beings, which is an action consisting of non-greed, non-anger, and non-delusion. For measuring unwholesomeness, it is an act of greed, anger, and delusion.
2. The Buddhist ethics in the Akkosavatthu Sutta includes the dhamma principles or practices that appear in the sutta concerning the criteria for good deeds that lead to prosperity and the criteria for unwholesome acts is for decay. The criterion of worldly action is for peaceful coexistence in society, and the criterion of supra-mundane action is for liberation from defilement.
3. The analysis of the Buddhist ethics in the Akkosavatthu Sutta consists of consideration, reflection, and synthesis of dhamma principles for practice appearing in the sutta by categorizing them into three levels of Buddhist ethics, namely (1) elementary Buddhist ethics: these are practices for coexistence in society (2) middle Buddhist ethics: the practice for morality in mind 3) high-level Buddhist ethics including the practice for liberation from defilements.

Keywords: Buddhist Ethics; Akkosavatthu Sutta

1. บทนำ

โดยธรรมชาติแล้วมนุษย์ไม่สามารถอยู่อย่างโดดเดี่ยวได้ นั่นก็หมายความว่ามนุษย์ต้องอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มหรือเป็นสังคม ดังที่อริสโตเติล กล่าวว่า มนุษย์นั้นเป็นสัตว์สังคม (Man being is social animal) (kroobannok, 2564) และการที่มนุษย์อยู่รวมกันเป็นกลุ่มต้องมีหลักของการอยู่ร่วมกัน จึงจะทำให้มนุษย์อยู่รวมกันได้อย่างมีความสามัคคีและมีความสุข สิ่งที่มีมนุษย์มีเหนือกว่าสัตว์อื่นๆ คือ เหตุผลและปัญญา ด้วยลักษณะของธรรมชาติดังกล่าวมนุษย์จึงแสวงหาความรู้ ความรู้ที่เกิดจากปัญญาและเหตุผลนำมนุษย์ไปสู่ความเข้าใจในจุดมุ่งหมายที่แท้จริงของการกระทำ รู้จักแยกแยะการกระทำที่ดีและรู้จักคุณค่าทางศีลธรรมคือ ดี ถูก ผิด อาจกล่าวได้ว่าเป็นแนวความคิดทางจริยศาสตร์ที่สัมพันธ์กับแต่ละสถานการณ์ที่ปัญหามีอำนาจตัดสินใจเลือกอย่างเหมาะสม พุทธศาสนาจะมีกฎระเบียบในการควบคุมอยู่ 3 อย่าง พุทธจริยศาสตร์ในการควบคุมกาย พุทธจริยศาสตร์ในการควบคุมวาจา และพุทธจริยศาสตร์ในการควบคุมใจ ธรรมฝ่ายอกุศล 10 (วิกิพีเดีย, 2565) ซึ่งเป็นสิ่งที่แสดงออกมาเป็นพฤติกรรม 3 ด้าน ประกอบไปด้วย กายกรรม 3 ได้แก่ ข่าสัตรว์ ลักทรัพย์ และประพฤติดัดในกาม วจีกรรม 4 ได้แก่ พุดเท็จ พุดส่อเสียด พุดคำหยาบ และพุดเพ้อเจ้อ มโนกรรม 3 ได้แก่ คิดยากได้ของคนอื่น คิดร้ายผู้อื่น และเห็นผิดจากธรรมนองครองธรรม ซึ่งรากเหง้าของอกุศลเหล่านี้ ได้แก่ โลภะ โทสะ และโมหะ ถ้ารากเหง้าของอกุศลมูลเข้าครอบงำจิตใจของใครแล้วจะทำให้บุคคลคนนั้นมีพฤติกรรมที่แสดงออกไม่เป็นที่น่าปรารถนาซึ่งเป็นพฤติกรรมที่บัณฑิตติเตียน เพราะเป็นการกระทำที่นำโทษหรือความเดือดร้อนมาสู่ตนเองและคนอื่น เมื่อธรรมที่เป็นฝ่ายอกุศลเป็นโทษ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงตรัสให้แก้ไขได้ธรรมที่เป็นฝ่ายฝ่ายกุศลจิต สุจริตแบ่งออกเป็น 3 ประการ คือ 1 กายสุจริต 2 วจีสุจริต 3 มโนสุจริต กายสุจริตแบ่งออกเป็น 3 ข้อ ได้แก่ 1) การเว้น จากการฆ่าสัตว์ 2) การเว้นจากการลักขโมย 3) การเว้นจากการประพฤติดัดประเวณี วจีสุจริต แบ่ง ออกเป็น 4 ข้อ ได้แก่ 1) การไม่พุดเท็จ 2) การไม่พุดคำหยาบคาย 3) การไม่พุดส่อเสียด 4) การไม่พุดเพ้อเจ้อไม่มีสาระ มโนสุจริตแบ่งออกเป็น 3 ข้อ ได้แก่ 1) การสำรวมใจไม่เพ่งเล็งเพราะความโลภ 2) ไม่คิดพยาบาทปองร้ายมนุษย์และสัตว์ 3) มีสัมมาทิฐิ สุจริตธรรมทั้ง 3 ประการจัดเป็นกุศลกรรมบถ ถือเป็นข้อปฏิบัติเบื้องต้นในระดับศีลธรรมที่มีอันสงสในการป้องกันวิบากกรรมที่มีผลร้ายและเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินชีวิต (เสาวนุช ศิริมาลัยรักษ์, 2560)

อภิกโกสวตถุสูตร เป็นเรื่องราวที่ปรากฏอยู่ในพระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค (ส.ส. (ไทย) 15/188/265) ในสมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ ณ พระเวฬุวัน สถานที่ให้เหยื่อกระแตเขตกรุงราชคฤห์ มี พราหมณ์ 3 พี่น้องซึ่งเป็นน้องชายของพราหมณ์การทวาชโคตร คือ 1) อภิกโกสการทวาชพราหมณ์ ซึ่งเป็นน้องชายคนที่หนึ่งเข้ามาดำบริภาษพระพุทธองค์ 2) อสุรินทการทวาชพราหมณ์ ซึ่งเป็นน้องชายคนที่สอง เข้ามาดำบริภาษพระพุทธองค์ 3) พิลังคิกการทวาชพราหมณ์ ซึ่งเป็นน้องชายคนที่สาม เข้ามาดำบริภาษพระพุทธองค์ สาเหตุของพราหมณ์ทั้ง 3 คน ที่มาดำพระพุทเจ้าเพราะได้ยินว่าพราหมณ์

การทวาทโคตร ซึ่งเป็นพี่ชายคนโตได้ออกบวชเป็นบรรพชิตในสำนักพระสมณโคดม จึงโกรธแค้น ไม่พอใจเข้าไปหาพระผู้มีพระภาคเจ้าถึงที่ประทับแล้ว ด่าบริภาษพระผู้มีพระภาคเจ้าด้วยวาจาหยาบคาย เพราะพราหมณ์ทั้ง 3 คิดว่าที่พี่ชายตนออกบวชต้องเป็นการหลอกลวงของพระพุทธเจ้าแน่นอน และอีกประการหนึ่ง ขณะที่พี่ชายคนโตยังไม่ได้ออกบวชภาระต่างๆ ภายในบ้านตกเป็นความรับผิดชอบของพี่ชายคนโต แต่เมื่อพี่ชายคนโตออกบวชแล้ว ทำให้ภาระต่างๆ ภายในบ้านต้องตกเป็นของน้องชาย ด้วยเหตุนี้จึงสร้างความไม่พอใจให้กับน้องชายเป็นอย่างมาก เพราะในสมัยที่พี่ชายคนโตยังอยู่ตัวเองอยู่สุขสบายโดยไม่ต้องรับภาระหรือรับผิดชอบใดๆ ทั้งสิ้น แต่เมื่อไม่มีชายคนโตแล้ว ตนเองต้องรับภาระงานในการดูแลกิจการต่างๆ ทำให้เหนื่อยล้าไม่สบายเหมือนแต่ก่อน จึงสร้างความโกรธแค้นให้แก่พระพุทธเจ้าเป็นอย่างยิ่ง จึงเข้าไปด่าพระพุทธเจ้าด้วยคำหยาบ

พระพุทธองค์เมื่อถูกพราหมณ์ทั้ง 3 ด่า พระพุทธองค์ทรงนิ่งไม่ตอบโต้แต่ประการใด พราหมณ์ด่าจนสะใจจนกระทั่งเหน็ดเหนื่อยแล้ว พระพุทธเจ้าก็ตรัสถามว่า “พราหมณ์ที่บ้านของท่านมีแขกไปเยี่ยมเยียนบ้างหรือไม่” พราหมณ์ตอบอย่างทะนงตนว่า “มีแน่นอน ข้าพเจ้าเป็นคนมีเกียรติ และมีคนนับถือจำนวนมาก จากนั้น พระพุทธเจ้าทรงแสดงพระธรรมเทศนาว่า “ผู้ฝึกฝนตนแล้ว มีสติรู้ทันปัจจุบันสม่ำเสมอ รู้ชอบ รู้สงบ และรู้ความจริง ความโกรธก็เป็นสิ่งไม่เที่ยง เมื่อเกิดแล้วก็ย่อมดับไป ผู้ใดโกรธตอบบุคคลผู้โกรธก่อน ผู้นั้นเป็นผู้ลามกยิ่งกว่าบุคคลผู้โกรธก่อน ผู้ใดไม่โกรธตอบบุคคลผู้โกรธก่อนแล้ว ชื่อว่าย่อมชนะสงครามอันบุคคลชนะได้โดยยาก ผู้ใดรู้ว่าบุคคลอื่นโกรธแล้ว มีสติ รู้สงบเสียได้ ผู้นั้นชื่อว่าย่อมประพฤติในทางที่เป็นประโยชน์แก่ทั้งสองฝ่าย คือแก่ตนและบุคคลอื่น” อีกโกสการทวาทพราหมณ์ได้ฟังธรรมนั้นแล้วก็ได้สติ และเลื่อมใสในพระพุทธเจ้าจึงกราบทูลขอบรรพชาเพื่อศึกษาพระธรรมวินัย หลังจากที่อีกโกสการทวาทพราหมณ์ได้บรรพชาในสำนักของพระพุทธเจ้าการเอาชนะคำด่าไม่ใช่การด่าตอบ แต่เป็นใช้สติหยุดนิ่ง ด้วยการฝึกตนเองเป็นผู้ยอมรับในคำด่าโดยไม่โกรธ เมื่อเป็นเช่นนี้จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำการวิจัยการแก้ปัญหาคำด่า เพราะการด่าเป็นปัญหามากในสังคมปัจจุบัน เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติสำหรับควบคุมกายและวาจาให้ตั้งอยู่ในความดีงาม เพื่อให้คนประพฤติตนมีศีลธรรมเพราะศีลเป็นคุณธรรมพื้นฐานของมนุษย์เป็นเครื่องควบคุมกายและวาจา โดยเฉพาะวาจาถือว่าเป็นสิ่งสำคัญในการอยู่ร่วมกันในสังคม ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการอยู่ร่วมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งประโยชน์ในการสื่อสารการใช้วาจาในพุทธศาสนา แยกเป็น 2 ประเภท คือ วจีสุจจริต (อง.จตุกก. (ไทย) 21/221/338) และวจิตุจจริต วจิตุจจริตเป็นวัจกรรมชนิดหนึ่ง เป็นหนึ่งในทุจจริต 3 ประการ เป็นการกระทำไม่ดีทางวาจา เป็นความประพฤติชั่วด้วยวาจาหรือประพฤติชั่วทางวาจา มี 4 ประการ คือ 1) มุสาวาท (อง.จตุกก. (ไทย) 21/148/212, อง.จตุกก. (ไทย) 21/221/338) (พูดเท็จ) 2) ปิสุณวาจา (พูดส่อเสียด) 3) ผรุสวาจา (พูดคำหยาบ) 4) สัมผัปปลาปะ (พูดเพ้อเจ้อ)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการทำวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์พุทธจริยศาสตร์ในอภิปุทธศาสตร์ เพื่อเป็นการเสริมสร้างความดีให้สังคมขึ้น นำมาซึ่งความรู้ที่มีประสิทธิภาพอันจะเป็นประโยชน์สังคม เป็นลำดับต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดพุทธจริยศาสตร์
2. เพื่อศึกษาพุทธจริยศาสตร์ในอภิปุทธศาสตร์
3. เพื่อวิเคราะห์พุทธจริยศาสตร์ในอภิปุทธศาสตร์

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary research) ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมจากเอกสาร 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) เอกสารปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2539 อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา ปกรณ์วิเสส 2) เอกสารทุติยภูมิ ได้แก่ ตำรา หนังสือ เอกสารวิชาการ เว็บไซต์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอภิปุทธศาสตร์ และพระพุทธรูปจริยศาสตร์
2. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาจัดหมวดหมู่แล้วทำการตีความ แปรความแล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วยวิธีการพรรณนา

4. สรุปผลการวิจัย

1. แนวคิดพุทธจริยศาสตร์ ได้แก่หลักปฏิบัติเพื่อให้บรรลุจุดหมายของพุทธปรัชญา ตามเกณฑ์มาตรฐานในการวัดความดีของมนุษย์ ซึ่งเป็นการกระทำที่เป็นไปเพื่อละความโลภ ความโกรธ และความหลง ส่วนเกณฑ์การวัดความชั่ว คือการกระทำที่ประกอบไปด้วยความโลภ ความโกรธ และความหลง สำหรับเป้าหมายสูงสุดของพุทธจริยศาสตร์ในระดับโลกียะนั้น เป็นเรื่องของการกระทำทางกาย วาจา และใจเป็นพื้นฐานเพื่อให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข และให้เกิดคุณธรรมขั้นสูงๆ ขึ้นไป ถ้าพิจารณาบรรพชา 8 ใน 3 ระดับคือ 1) ระดับศีล ประกอบด้วย สัมมาวาจา สัมมาภังคะ สัมมาอาชีวะ 2) ระดับสมาธิ ประกอบด้วย สัมมาวายามะ สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ 3) ระดับปัญญา ประกอบด้วย สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ ถ้ากล่าวโดยรวมจะเห็นได้ว่า พุทธจริยศาสตร์ระดับโลกุตระนั้น เป็นหนทางปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้นจากกิเลสคือบรรลุนิพพาน

2. พุทธจริยศาสตร์ในอภิปุทธศาสตร์ เป็นหลักธรรม คำสอน หรือหลักปฏิบัติที่ปรากฏในอภิปุทธศาสตร์ เกี่ยวกับเกณฑ์การกระทำความดีเป็นไปเพื่อความเจริญ เกณฑ์การกระทำชั่วเป็นไปเพื่อ

ความเสื่อม เกณฑ์การกระทำในระดับโลกียะเป็นไปเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข และเกณฑ์การกระทำในระดับโลกุตระเป็นไปเพื่อความหลุดพ้นจากกิเลส สำหรับเหตุของการดำเกิตมาจากสาเหตุ 3 ประการคือ

2.1 ความโลภ คือ ความอยากได้ของคนอื่นมาเป็นของตน อยากให้ตนมีเหมือนคนอื่นหรือมีมากกว่าผู้อื่น ความอยากมีหลายรูปแบบ ซึ่งจะก่อให้เกิดรากเหง้าของความชั่วทั้งปวง เช่น ความอิจฉา ริษยา ความหยาบชู้ชาลามก ความรุนแรง ความอยากได้ถึงขั้นใจจดใจจ่อ ความทะเยอทะยาน ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นสาเหตุหรือต้นเหตุของความชั่วที่ก่อตัวขึ้นในตัวเอง สำหรับวิธีแก้ไขความโลภคือต้องแก้ไขด้วยการใช้สติ ระลึกรู้ในตน

2.2 ความโกรธ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้กับทุกคนสำหรับคนที่ยังมีกิเลสอยู่ เมื่อความคาดหวังหรือความต้องการถูกขัดขวาง จะทำให้เกิดความไม่พอใจเกิดขึ้นและสุดท้ายก็จำนำไปสู่ความโกรธ เมื่อความโกรธเกิดขึ้นจะทำให้ลดความสามารถและคุณค่าของตนเองลง แล้วก็แสดงพฤติกรรมออกมาในลักษณะของความก้าวร้าวหรือรุนแรง ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่คนอื่นยอมรับไม่ได้และเป็นพฤติกรรมที่สร้างความเดือดร้อนให้กับตนเองและผู้อื่น จึงเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องควบคุมพฤติกรรมที่เกิดจากความโกรธหรือปรับพฤติกรรมไม่ให้เกิดความโกรธ

2.3 โมหะ คือ ความลุ่มหลง ความมัวเมา ไม่รู้จริง เข้าใจผิด เห็นผิดจากธรรมนองครองธรรม แล้วยึดมั่นถือมั่นจนกลายเป็นมิจฉาทิฐิ รวมทั้งพวกที่หลงในรูป ในเสียง ในกลิ่น ในรส และในสัมผัส บุคคลเมื่อลุ่มหลงในเรื่องใดย่อมมีการปฏิบัติโน้มเอียงไปในทิศทางนั้น สุดท้ายก็จะกลายเป็นความหลงจนกลายเป็นความหมกมุ่นในที่สุด

การแก้ไขพฤติกรรมและไม่ให้ทำชั่วโดยการคบสัตบุรุษ หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าคบกับท่านผู้รู้ ผู้ที่เป็นกัลยาณมิตร ผู้ที่มีใจสูงย่อมนำเราไปสู่ความสำเร็จ ดังสุภาษิตไทยที่สอนว่า “คบคนพาล พาลพาไปหาผิด คบบัณฑิต บัณฑิตพาไปหาผล” การคบคนเช่นไรจะทำให้เป็นคนเช่นนั้น การคบสัตบุรุษจะนำพาให้เราเป็นคนดีมีคุณธรรม สัตบุรุษนี้เมื่อใครไปเสวนาคบหาหรือเมื่อเขาเองทำหน้าที่เผยแผ่ความรู้ความดีงามแก่ผู้อื่น ชักจูงให้ผู้อื่นมีความรู้ความเห็นถูกต้องหรือให้มีศรัทธาที่จะถือตามอย่างตนอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยการสั่งสอน การแนะนำหรือกระจายความรู้ความเข้าใจนั้นออกไปทางหนึ่งทางใดก็ตาม ด้วยความปรารถนา ด้วยความเมตตากรุณาก่อให้เกิดสัมมาทิฐิและการประพฤติปฏิบัติชอบขึ้น สำหรับการคบบัณฑิตเป็นสิ่งที่พระพุทธเจ้าสรรเสริญ เพราะเป็นการที่จะนำตนเองไปสู่ทางที่เจริญก้าวหน้า

3. การวิเคราะห์พุทธจริยศาสตร์ในอภิกโกสวัตถุสูตร เป็นการแยกหลักธรรม คำสอน หรือหลักปฏิบัติทางพุทธศาสนาที่เป็นหลักการประพฤติปฏิบัติตามหลักที่ปรากฏในเรื่องอภิกโกสวัตถุสูตร เพื่อเป็นการพัฒนาจิตใจให้ลึกเข้าไปในด้านจิตใจ จิตใจมีองค์ประกอบสำคัญคือเจตนาที่เป็นตัวกำหนดหรือเป็นตัวกำกับจิตใจ โดยจะเป็นตัวเชื่อมโยงจิตใจออกมาสู่การสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม จิตใจทางพระพุทธศาสนาถือว่าเป็น

สิ่งสำคัญยิ่ง เพราะองค์ประกอบของมนุษย์จะประกอบไปด้วย 2 ส่วนคือส่วนที่เป็นกายเป็นส่วนที่เป็นรูปธรรม ซึ่งประกอบไปด้วยธาตุ 4 คือดิน น้ำ ลม ไฟ และส่วนที่เป็นจิต ได้แก่ เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ เป็นสิ่งที่ป็นนามธรรม ในทางพระพุทธศาสนาจะให้ความสำคัญกับทางจิตมากเพราะจิตเป็นสิ่งที่กำหนดความประพฤติของบุคคล การกระทำของคนจะเป็นการทำงานร่วมกันระหว่างสิ่งสองสิ่งคือกายกับจิต ส่วนจิตจะทำหน้าที่ในการสั่งงาน ร่างกายก็จะเป็นผู้ทำงานตามที่จิตสั่ง เมื่อเป็นเช่นนี้จึงมีคำกล่าวว่า “จิตเป็นนาย กายเป็นบ่าว” การทำงานระหว่างกายกับจิตเป็นการทำงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายทางพุทธศาสนา 3 ระดับ

3.1 พุทธจริยศาสตร์ขั้นพื้นฐาน เป็นกฎเกณฑ์ กฎระเบียบ หรือวินัยที่ใช้เป็นเครื่องวัดความประพฤติของการอยู่ร่วมกันในสังคม เพื่อให้เกิดสันติสุขของตนเองและของสังคม เมื่อเป็นเช่นนี้จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องรู้หลักพุทธจริยศาสตร์ขั้นพื้นฐาน เพื่อใช้เป็นหลักเกณฑ์เบื้องต้นในการดำรงชีวิตและปฏิบัติภารกิจหน้าที่ คือเบญจศีล หรือ ศีล 5 ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเป็นปกติสุข ความประพฤติชอบทางกายและวาจา การรักษากายวาจาให้เรียบร้อย การรักษาปกติตามระเบียบวินัย ข้อปฏิบัติในการเว้นจากความชั่ว การควบคุมตนให้ตั้งอยู่ในความไม่เบียดเบียน

3.2 พุทธจริยศาสตร์ขั้นกลาง เป็นกฎเกณฑ์หรือหลักพุทธปรัชญาที่ใช้ในการปลูกฝังคุณธรรมให้เกิดขึ้นในจิตใจ ซึ่งเป็นเกณฑ์ที่ใช้ในการวัดจิตใจ เพื่อยกระดับจิตใจหรือพัฒนาจิตใจให้สูงขึ้นจากขั้นพื้นฐาน และยังเป็นเกณฑ์การกระทำอันเป็นทางนำไปสู่ทุกคติ มี 10 อย่าง เป็นสิ่งที่ต้องควรหลีกเลี่ยง คืออกุศลกรรมบถ 10 ทางแห่งอกุศล ทางทำความชั่ว กรรมชั่วอันเป็นทางนำไปสู่ความเสื่อมเป็นสิ่งที่ควรละเสีย ประกอบด้วย กายทุจริต วจีทุจริต มโนทุจริต

3.3 พุทธจริยศาสตร์ขั้นสูง เป็นกฎเกณฑ์ กฎระเบียบ หรือวินัยที่ใช้เป็นเครื่องวัดความประพฤติเพื่อพัฒนามนุษย์ให้ก้าวไปสู่ความเป็นอริยบุคคล สำหรับเกณฑ์ในการวัดพุทธจริยศาสตร์ขั้นสูง ได้แก่ มัชฌิมาปฏิปทา คือ อริยมรรคมีองค์ 8 เป็นข้อปฏิบัติเพื่อให้ได้มาซึ่งความหลุดพ้นจากกิเลสทางไกลจากรากเหง้าของทางแห่งความเสื่อมจากอกุศลมูล 3 โลภะ โทสะ โมหะ เพื่อมิให้กำเริบแสดงออกมาอันเป็นบ่อเกิดของกายทุจริต วจีทุจริต มโนทุจริต

5. อภิปรายผลการวิจัย

1. หลักการปฏิบัติอภิกโกสวัตรสูตร พุทธองค์ทรงตรัสเกี่ยวกับการแก้ความไม่โกรธ โดยการเจริญเมตตา และการนำหลักศีล สมาธิและปัญญาเข้ามาละความโกรธ เพื่อไม่ให้เกิดพฤติกรรมก้าวร้าว หรือเกิดรุนแรง อันจะนำความเดือดร้อนมาสู่ตนเองและผู้อื่น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสุภา ศรีสวัสดิ์ และคณะ (2560, หน้า 110-125) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการบริหารจัดการความโกรธตามแนวพุทธธรรม พบว่า ความโกรธนั้นสามารถบริหารจัดการได้เป็น 3 ขั้น คือขั้นควบคุม ได้แก่ การควบคุมความโกรธที่ แสดงออกทาง

พฤติกรรมด้วยหลักการของศีล ขึ้นบรรเทา ได้แก่การบรรเทาความโกรธที่คุกรุ่นอยู่ใน จิตด้วยหลักการของสมาธิ และขึ้นกำจัดความโกรธที่ยังหลงเหลือด้วยหลักการของปัญญา คือ ความรู้แจ้ง หลักพุทธธรรมที่เหมาะสม ได้แก่ สติ ขันติ เมตตา ประกอบด้วย โยนิโสมนสิการ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย คือ รูปแบบการบูรณาการการบริหารจัดการความโกรธตามแนวพุทธธรรม เรียกว่า “CRE Model” ได้แก่ การปฏิบัติตามหลักพุทธธรรมด้วยกระบวนการของศีล สมาธิ ปัญญาซึ่งมีลักษณะเป็นการควบคุม บรรเทา และกำจัดความโกรธ เพื่อพัฒนาสู่ความเป็น อารยชนผู้เป็นอิสระสงบจากโทสะกิเลส และสอดคล้องกับงานวิจัยของเกษม กสิโอฬาร และคณะ (2560, หน้า 24-34) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ พุทธธรรมพัฒนาจิตเพื่อระงับความโกรธผลการศึกษา พบว่า หลักคำสอนแนวชาวพุทธการพัฒนาจิตให้รู้ทันความโกรธ ลดความโกรธ และตัดความโกรธ และการนำไปปฏิบัติที่ได้ผล คือการพัฒนาจิตสำนึกด้วยหลักเมตตาธรรม ซึ่งต้องใช้วิธีการฝึกพัฒนาความเมตตาในตนเองอย่างสม่ำเสมอจะสามารถสร้างและพัฒนาจิตใจอารมณ์ให้ไม่โกรธเป็นการป้องกัน ที่สาเหตุความโกรธการฝึกฝนอบรมหลักเมตตาธรรมอย่างสม่ำเสมอจะทำให้เมื่อใดที่เกิดความโกรธจะมีสติรู้ตัวระลึกได้ถึงโทษของความโกรธ จะสามารถลดความโกรธ และเป็นทั้งการระงับปัญหาก่อนที่จะเกิดขึ้นได้และระงับผลร้ายที่จะตามมาดังนั้นมีมนุษย์ที่โกรธโมโหง่ายควรได้รับความรู้ความเข้าใจและการสร้างจิตสำนึกตนตามหลักเมตตาธรรมของพุทธศาสนา ซึ่งหลักคำสอนในพระพุทธานุศาสน์ที่เกี่ยวกับการจัดการเพื่อระงับความโกรธ มีปรากฏอยู่มากมายหลายแห่ง ดังพระพุทธานุจน์ ที่ตรัสสอนเกี่ยวกับการกำจัดหรือการละวางความโกรธเพื่อมิให้ความโกรธมีอำนาจเหนือจิตใจของมนุษย์ความโกรธ สามารถจำแนกได้เป็น 2 อย่าง คือความโกรธที่อยู่ในใจและความโกรธที่แสดงออกทางพฤติกรรม การที่บุคคลจะแสดงออกทางด้านใดนั้น ขึ้นอยู่กับสถานการณ์และสภาพแวดล้อม การควบคุมความโกรธเป็นกระบวนการพัฒนาทางด้านจิตเป็นสำคัญ เป็นการปรับพฤติกรรมทางกาย ทางวาจา ให้การดำเนินชีวิตเป็นไปได้อย่างมีความสุขทั้งสุขภาพกายและสุขภาพจิต หลักพุทธธรรมในทางพุทธศาสนา ที่สำคัญและจำเป็น ได้แก่หลักการเจริญสติขันธ์และเมตตาการพัฒนาจิตมีความสำคัญและเป็นที่ยอมรับทั้งในด้านจิตวิทยาและในทางพระพุทธศาสนา

2. พุทธจริยศาสตร์ในอภิปุทธธรรม ได้แก่หลักธรรม คำสอน หรือหลักปฏิบัติทางพุทธศาสนาที่ใช้เป็นหลักเกณฑ์ในการประพฤติปฏิบัติ เพื่อพัฒนากายและพัฒนาจิตใจ พฤติกรรมของมนุษย์จะเป็นการทำงานร่วมกันระหว่างกายกับจิต เมื่อเป็นเช่นนี้การพัฒนามนุษย์ตามหลักพระพุทธศาสนาก็คือการพัฒนา กายกับจิตไปพร้อมๆ กันให้สมดุลกัน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายทางพุทธศาสนา 3 ระดับ คือ 1) พุทธจริยศาสตร์ขั้นพื้นฐาน เป็นกฎเกณฑ์ เป็นกฎระเบียบ หรือเป็นวินัยที่ใช้เป็นเครื่องวัดความประพฤติของการอยู่ร่วมกันในสังคม เพื่อให้เกิดสันติสุขของตนเองและของสังคม ได้แก่ เบญจศีล หรือ ศีล 5 ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเป็นปกติสุข ความประพฤติชอบทางกายและวาจา การรักษากายวาจาให้เรียบร้อย การรักษาปกติตามระเบียบวินัย ข้อปฏิบัติในการเว้นจากความชั่ว การควบคุมตนให้ตั้งอยู่ในความไม่เบียดเบียน 2) พุทธ

จริยศาสตร์ชั้นกลาง เป็นกฎเกณฑ์หรือหลักพุทธปรัชญาที่ใช้ในการปลูกฝังคุณธรรมให้เกิดขึ้นในจิตใจ ซึ่งเป็นเกณฑ์ที่ใช้ในการวัดจิตใจ เพื่อยกระดับจิตใจหรือพัฒนาจิตใจให้สูงขึ้น ได้แก่ กุศลกรรมบถ 10 ประกอบด้วย กายสุจริต วจีสุจริต มโนสุจริต 3) พุทธจริยศาสตร์ชั้นสูง เป็นกฎเกณฑ์ กฎระเบียบ หรือวินัยที่ใช้เป็นเครื่องวัดความประพฤติเพื่อพัฒนามนุษย์ให้ก้าวไปสู่ความเป็นอริยบุคคล ได้แก่ อริยมรรคมีองค์ 8 เป็นข้อปฏิบัติเพื่อให้ได้มาซึ่งความหลุดพ้นจากกิเลส ห่วงไกลจากรากเหง้าของทางแห่งความเสื่อมจากอกุศลมูล 3 โสกะ โทสะ โมหะ เพื่อมิให้กำเริบแสดงออกมาอันเป็นบ่อเกิดของกายทุจริต วจีทุจริต มโนทุจริต และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของธรรสรวง ทวนทอง (2551) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องเบญจศีลเบญจธรรม พบว่า นักศึกษาในปัจจุบันมีการปฏิบัติในเรื่องของเบญจศีลเบญจธรรมน้อย ที่พบมากมักจะผิดในเรื่องเบญจศีล ข้อที่ 2 อทินนาทานา เวรมณี เบญจศีลข้อที่ 4 มุสาวาทา เวรมณีและ เบญจศีลข้อที่ 5 สุราเมรัยมัชฌมาทัญฐานา เวรมณีฯ

ส่วนปัจจัยที่ทำให้ไม่ปฏิบัตินั้น เกิดจากตัวเองเป็นสาเหตุค่านิยมสิ่งแวดล้อม สถาบัน ครอบครัว และเพื่อน ส่วนในมุมมองเรื่องการดื่มเหล้า หรือสูบบุหรี่เพื่อคลายเครียดหรือเพื่อจุดประกายความคิดนั้น เป็นเรื่องที่ไม่เห็นด้วย เพราะทำไมใช้การแก้ปัญหาที่ถูกวิธีเป็นเพียงการกลบปัญหาที่มีอยู่หรือแค่ยืดปัญหาออกไปเท่านั้น สมควรที่จะแก้ไขตรงจุดและเหมาะสม และงานวิจัยของอรธพล เปี่ยมปฐม (2560) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ พบว่า กรรมในพระไตรปิฎกแบ่งออกเป็นกรรม 2 ประเภท กรรม 3 ประเภทและกรรม 4 ประเภท ในคัมภีร์วิสุทธิมรรค ได้จำแนกกรรมออกเป็น 3 หมวด 12 ชนิด ได้แก่ กรรมแบ่งตามระยะเวลาการให้ผล กรรมแบ่งตามลำดับการให้ผลก่อนหลัง กรรมแบ่งตามการทำหน้าที่ของกรรม ในคัมภีร์อรรถกถา ได้แบ่งกรรมออกเป็น 11 ชนิด เหมือนกันกับคัมภีร์วิสุทธิมรรค แต่ไม่มีโอฬาสกรรม ในวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาได้จำแนกกรรมเหมือนกันกับคัมภีร์วิสุทธิมรรค แต่ได้เพิ่มกรรมแบ่งโดยภพภูมิที่ให้ผลมี 4 ประเภท คือ อกุศลกรรม, กามาวจกุศลกรรม, รูปาวจรกุศลกรรม และอรุพาจรกุศลกรรม กุศลกรรมบถ มีความหมายว่า ทางแห่งความดีที่นำสัตว์ไปสู่สุคติมี 10 ข้อ แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ กุศลกรรมบถทางกาย กุศลกรรมบถทางวาจา กุศลกรรมบถทางใจ กุศลกรรมบถ เป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดความประพฤติดีทาง กาย วาจา และ ใจ กุศลกรรมบถเพื่อพัฒนาชีวิต คือทางที่ดีหรือเป็นแนวทางปฏิบัติทางกาย ทางวาจา และ ทางใจที่ดีแนวทางปฏิบัติทางกายที่ดีคือ การไม่ฆ่าสัตว์การไม่ลักทรัพย์ การไม่ประพฤติผิดในกาม เป็นประจำ โดยหลักธรรมที่สนับสนุน คือ เมตตากรุณา การบริจาคทาน และการสันโดษ แนวทางปฏิบัติทางวาจาที่ดีคือ การไม่พูดเท็จ การไม่พูดส่อเสียด การไม่พูดคำหยาบ การไม่พูดเพ้อเจ้อ เป็นประจำ โดยหลักธรรมที่สนับสนุน คือการพูดแต่คำจริง การพูดเพื่อสมานสามัคคี การพูดด้วยวาจาไพเราะ การพูดแต่สิ่งที่เป็น ประโยชน์แนวทางปฏิบัติทางใจที่ดีคือ ความไม่โลภ ความไม่พยาบาทปองร้าย ความไม่เห็นผิด โดยปฏิบัติเป็นประจำธรรมะที่สนับสนุนคือ สัมมาสติ สัมมาสังกัปปะ สัมมาทิฐิ

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

ควรนำผลการวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิต โดยเฉพาะการปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันในสังคม เพราะการอยู่ร่วมกันในสังคมนั้นต้องมีการถูกตำ ถูกว่าร้าย และถูกนินทา ฯลฯ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้นเมื่อถูกคนตำ ว่าร้ายและนินทา ก็ควรที่จะปล่อยวางซึ่งเป็นการปฏิบัติที่พุทธองค์สอนไว้ในอภิกโกสวัตถุสูตร

2. ข้อเสนอในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรจะเป็นการนำเอาหลักการหรือวิธีการในอภิกโกสวัตถุไปใช้ในการพัฒนาบุคลากรในหน่วยงานหรือในสังคมเพื่อให้เกิดประโยชน์ในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และเพื่อพัฒนาตนเองไปสู่ระดับสูงขึ้นเรื่อยๆ ตามหลักพระพุทธปรัชญา ดังนี้ 1) การละความโกรธตามกระบวนการอภิกโกสวัตถุของบุคคลากรในหน่วยงาน 2) การพัฒนาจากตามกระบวนการอภิกโกสวัตถุของบุคคลากรในหน่วยงาน และ 3) การพัฒนาจากตามกระบวนการอภิกโกสวัตถุของชุมชน

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

การวิเคราะห์พุทธจริยศาสตร์ในอภิกโกสวัตถุสูตร ทำให้ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับหลักปฏิบัติเพื่อให้บรรลุถึงคุณงามความดีตามจุดมุ่งหมายในการดำเนินชีวิตตามหลักพุทธพุทธจริยศาสตร์ สำหรับจุดมุ่งหมายของพุทธจริยศาสตร์ ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ระดับคือ 1) จุดมุ่งหมายในระดับโลกียะมี 2 ระดับ คือ (1) จุดมุ่งหมายในระดับพื้นฐาน ได้แก่ศีลห้า ซึ่งเป็นข้อปฏิบัติเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข (2) จุดมุ่งหมายในระดับกลาง ได้แก่กุศลกรรมบถสิบเป็นข้อปฏิบัติเพื่อให้เกิดคุณธรรมในจิตใจ 2) จุดมุ่งหมายในระดับโลกุตระ ซึ่งเป็นหนทางนำไปสู่ความหลุดพ้นจากกิเลส ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดทางพุทธจริยศาสตร์ ได้แก่มรรคแปด ตามแผนภาพดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- เกษม กสิโอฬาร และคณะ. (2560). พุทธธรรมพัฒนาจิตเพื่อระงับความโกรธผลการศึกษา. *วารสารรังสิตบัณฑิตศึกษาในกลุ่มธุรกิจและสังคมศาสตร์*, 3(1-2), 24-34.
- ธรรวาท ทวนทอง. (2551). *เบญจศีลเบญจธรรมและนักศึกษามหาวิทยาลัย กรณีศึกษา: คณะโบราณคดีและคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- วิกิพีเดีย. (2565). *กศุและอกศุ*. วันที่สืบค้น 28 ตุลาคม 2565, จาก https://th.wikipedia.org/wiki/สุภา_ศรีสวัสดิ์ และคณะ. (2560). การบริหารจัดการความโกรธตามแนวพุทธธรรม. *วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์*, 13(1), 110-125.
- เสาวนุช ศิริมาลัยรักษ์. (2560). *ศึกษาความสำคัญของสุจริต 3 ต่อการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา*. (สารนิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- อรรถพล เปี่ยมปฐม. (2560). *การศึกษาวิเคราะห์คุณธรรมบถเพื่อพัฒนาชีวิต*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- kroobannok. (2564). *สังคมกับมนุษย์*. เข้าถึงได้จาก <http://www.kroobannok.com/blog/12093>

